

panelið

Vatnmegiútbygging ekki bert ein spurningur um elorku

II. partur

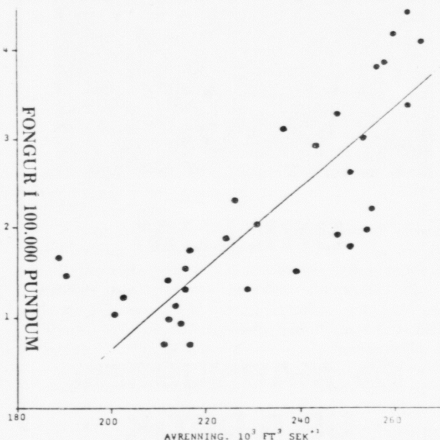
Öll munagóð útbygging av vatnmegi kvefur (i stærri og minni mun), at allar áir og lókir omanfyri eitt ávist hæddarstig og á einum so stórum öki sum mögult verða »tvingsilsfluttar« so tær allar renna í sama goymslubrunn. Frá hesum verður so vatnið fært gjøgnum tunnlar ella ror til vatnmegiverkið og hagai í havið.

Men er ekki vatn vatn, og ger ekki tað tað sama, hvar hetta vatnið rennur út? Nei!

Fyri tað fyrsta hevur náttúra okkara — fauna og flora — á landi sum í sjónum við strendurnar — lagað seg eftir tí geofysiska umhvørvinum, tvs. eftir lendi, veðri og vindi gjøgnum túsundir av árum. Alt hetta koma vit nú við teimum ætlaðu vatnmegiverkunum í Vágoyinni og Eysturoynni at broyta munandi eftir bert nokrum fáum dögum: Planktonframleiðsluna — uppvakstrar-møguleikarnar fyri yngul o.s.fr.

Harnæst koma vit at oysa út luftfalsliga ov nógv av nokrum mineralum og saltum í eitt litið havóki (nærhendis kraftverkunum) — og tað er líka »ringt«, sum tá tað er ov litið av hesum evnum.

Fyri tað triðja søkka nógv av teimum gróðievnum (»tøðini«), sum áður fóru í havið við árunum, á botnin í goymslubrunninum. Og hóast vit kanska tóma henda brunn 4. hvørt ár, so hjálpir tað sjálvandi onki.



Fongur av kalva í St. Lawrenceflogvanum í mun til feskvatnsfrárenningina úr ánni

Eg veit fullvæl at fiskifrøðingar og økologar ikki altið eru á einum máli um veruligu avleiðingarnar av feskvatnsfrárenningunum á biologisku gongdina í havinum.

Tó er tað alment víðurkent, at ein høvuðsorsøkin til at t.d. Norðsjögvurin er (var!) millum heimsins ríkasta fiskihøv júst hongur neyvt saman við teimum mongu og stóru árunum, ið renna í henda sjögv!

Samdir ella ósamdir broytir heldur ikki ta sannroynd, at styrkjan av norska toskeyngulstovninum sveiggjar í takt við nøgdina av tí feskva vatninum, sum rennur í havið við vesturstrond Noregs.

Somuleiðis er tað ein sannroynd, at síðani St. Lawrence áin varð fyrri harðhentari regulering kunnu fiskifrøðingar vísa á, at fongurin av teimum ymisku fiskasløgnum í St. Lawrenceflogvanum hongur neyvt saman við tí feskvatn-nøgd, sum rennur frá ánni. Mynd 8 er frá einari slíkari kanning, og visir hon, hvussu fongurin av kalva broytist í samsvor við feskvatnsfrárenningini. Tá lagt verður inn eitt 10 ára millumbil millum kanningarnar fyri frárenning og fong.

Kalvin veksur seint, og verður har ikki veiddur fyrr enn hann er um 10 ára gamal. Sum áður er greitt frá mugu vit fyrst aftur til »tøðini« frá ánni og planktonframleiðsluna. Jú størri áin er, jú meira »tøð« og tí eisini størri

I dag:

Tormóður Dahl, idnaðarráðgevi



— Á figgarlógini eru avsettar 10 mill. kr. til elorkuendamáli. Hesin peningur var óivað best farin, um t.d. helmingurin varð brúktur til at stuðla keypi av elaggregatum (við hitavekslara) til idnaðarvirki og hin helmingurin brúktur til eitt royndarvindmegiverk, sigur Tormóður Dahl í seinna parti av panelgrein sinari.

Hann sigur, at tað fyrri flest allar størri brukarar av elorku hevði lónað seg stak væl at framleitt okkara sjálvir.

planktonframleiðsla. Eitt gott ár fyri planktongrøðurin hevur aftur við sær, at ástovnavarnir vaksa, og tá hesir stovnar sum kunnugt eru føðin hjá fiskaynglinum, so er longu eitt hitt týðningarmesta grundarlagið lagt fyrri ein sterkan og góðan fiskistovn. Hevði eitt slíkt ár verið í ár, so kundu fiskifrøðingar t.d. longu nú sagt, at í 1988/89 verður eftir øllum at døma eitt gott »kalvaár« í »Flogvanum«.

Eitt seinasta dømi: Tá Aswan-brunnurin varð tikin í nýtslu í 1972 mistu um 30.000 fiskimenn við Nildeltaid teirra livibreyð. Áður veiddu teir eitt serligt slag av sardinum, men er hesin stovnur nú so at siga horvin.

Orsøkin? — »Niltøðini« verða stongd inni av Aswan-byrgingini!

Hin hesin hava júst

hesi tøð í brunninum skapt av alra bestu livilíkindum fyrri eitt serligt slag av parasittum, ið »trongja« seg inn í menniskjakroppin. Hesar parasittir volda tá herviligastu sjúkur og eisini ofta deyðan fyrri eina stóra nøgd av menniskjum har um leiðir.

Onkur vil kanska halda, at hetta er ein onnur søga, sum litið og onki hevur at gera við tey víðurskipti eg havi sagt eg skuldi greiða frá um — og als onki við føroysk víðurskipti at gera.

Men í hesum eri eg ikki samdur. Prógvvar hesin syrgiligi tilburður ikki tað, at nútíðni gudur TEKNOLOGIURIN ikki er at líta á, tá honum verður givið loyvi at ráða á borgum einsamallur?

Hvat eru vit sjálvir í ferð við at gera í dag? Jú, vit geva nokrum teknokratum í Keypmannahavn

uppi hendur at »turrleggja« nærum hálva Vágoyinna og stóran part av Eysturoynni. Samstundis verða skaptar »móruoyðimerkir« kring Fjallavatn og Eiðisvatn, sum til stóðdar kanska verða eins og votnini eru í dag.

Sum tíðin liðir — ofta bert nokkur fá ár aftaná útbyggingin er framd — verða silastovnavarnir í votnunum til stovnar av slánum ella pinkusilum (ofta full av makkum). Fuglasongurin tagnar!

Eg veit hvat eg tosi um her, tí alt hetta havi eg upplivað so at siga dagliga í 15 ár (sum elverkfrøðingur í Noregi).

Tað gingu 25 ár aftaná krígsslok, áðrenn norðmenn veruliga komu til meðvit um, at vatnmegi-útbygging ikki bert var ein spurningur um elorku, men eisini ein spurningur um týðningarmeira virði fyrri sálárfrið menniskjans: Ein óspilt náttúra, trivnaður, eitt skapandi umhvørvi — fyrri bert at nevna nokur av teimum orðum, ið tá komu inn í dagligu norsku málnýtsluna.

Um stutta tíð verða tað 25 ár síðani SEV varð stovnað. Verður hetta merkisár SEV's í framtíðar sögu okkara eisini at skýra sum tað árið, tá tann samtyktin varð gjørd, ið skuldi fremja størstu oyðing og skerjing av náttúru okkara?

Svarið liggur í hondunum hjá landsins kosnu kvinnum og monnum.

Eitt má tó vera púra greitt: Tað ganga ikki 25 ár, men helst meira enn 2 ferðir 25 ár, áðrenn náttúran so dánt hevur klárað at lekja tey sár, ið henni verður voldað av einari slíkari útbygging. Og tá eg her sigi 2 ferðir 25 ár, so meini eg tíðina aftaná at tunlar, byrgingar og aðrar konstruktiónir eru tiknar burtur aftur.

Eg havi her bert tosað um negativu árin vatnmegisins, og tað er kanska ikki at undrast yvir, um flest øll hava fingið ta fatan, at eg eri imóti at temja okkara vatnmegi.

So er ikki! Í einum so týðandi máli sum hesum — vatnmegi ið verður tamd og broytt til elmegi

— er ikki bert talan um eina svarta og eina hvíta síðu. Litbrigðini eru mong, ja, tá samanum kemur óivað líka nógv sum tað eru menniskju, ið hava áhuga fyrri málinum.

Men áðrenn vit velja lit mugu vit í hvussu so er — og sum eg havi sagt so mangan áður — royna at gera okkum greitt, hvar veruligi tørvurin á elorku er (til arbeiðsplássini, heimini, tænaðstovnunna, heilsuverkið o.s.fr.) um — ella rættari sagt: hvar munandi ovurnýtsla fer fram, hvat tað kostar at framleiða ta neyðugu elorkumegina, og hvørjir avleiðingar ið standast av útbyggingini.

Tiverri tykist tað mær ofta at vera so, at júst hesir spurningar verða kveistraðir til viks, meðan t.d. kommunalir, interkommunalir, flokspolitiskir, stættar og aðrir prestiguspurningar verða settir í háseti saman við reint persónligum áhugamálum — eitt nú endurgjaldsupphæddin fyrri bo, haga, sil, seyð, harur o.s. fr.

Síðani orkuráðstevnan varð hildin er tað hent, at umboðsnevnd SEV's hevur samtykt eina 10-ára ætlan um útbygging av vatnmegini í Vágum (Fjallavatn), Eysturoynni (Eiðisvatn) og Dalahaga (við Vestmanna). Samlaði kostnaðurin er mettur til 319 mill. kr. sum prísligan var í 1978, og framleiðslan er mett til 91,3 mill. kWh. (Generator-effektin verður tilsamans 20.700 kW).

Annars skulu byggjast tilsamans ca. 60 km rakstrar- og samlitunlar (tað er líka langt sum Streymoyggin og Kunoyggin tilsamans) og ca. 25 km av nýggjum vegi.

Tað vil vera bjartskygni at halda, at rokningin tá avtornar (í 1988) verður nærri tí hálvu milliardi enn tí fullu!

Men eisini annað er hent síðani orkuráðstevna: Svjar siga seg nú vera færor fyrri at mongdarframleiða vindmegiverk upp á 1 MW (1000 kW) — tvs. verk, ið framleiða um 4 mill. kWh um árið — fyrri ca. 5 mill. kr. (uppsett), og norðmenn hava

